

Asia: VN/8058/2023

Luonnos ympäristöministeriön asetukseksi yhteentoimivassa tietomallimuodossa laadittujen kaavojen kaavamääräysten ja kaavakohteiden esitystavasta

Huomiot asetuksen pykälistä

Huomionne asetusluonnoksen 1 §:stä ja liitteistä 1-3.

1§ momentissa 1 määrätään, että "maakunta-, yleis- ja asemakaavoissa on käytettävä tämän asetuksen liitteen 1-3 mukaisia kaavamääräyskoodeja". Kaavamääräyslaji- ja lisätiedonlajikoodistojen arvojen kiinnittäminen kaavamääräysten ja kaavakohteiden esitystapaa koskevassa asetuksessa ei mielestämme ole järkevää, koska koodistojen liitteissä 1-4 esiintyvien arvojen muuttaminen vaatisi asetusmuutosta, kuten perustelumuistiossakin mainitaan. Kaavatietomalli on tarkoituksella suunniteltu siten, että koodistojen arvojen muuttaminen on helpommin tietojärjestelmiin toteutettava muutos kuin itse tietomallin muuttaminen. Ryhti-järjestelmän ensimmäisen vaiheen toteutuksessa käyttöön otettava Kaavatietomallin versio on vielä Ota kantaa - kommenttikierroksella 30.11.2023 saakka, ja se tulee todennäköisesti elämään myös Ryhti-järjestelmän siirtymävaiheessakin. Kyseistä versiota tietomallista ei ole testattu kuntajärjestelmissä tietääkseni lainkaan, joten muutos- ja korjaustarpeita varmasti löytyy jo heti Ryhti-kumppanitestauksessa vuoden 2024 aikana. Muutokset itse tietomalliin johtavat hyvin helposti myös koodistojen muutostarpeisiin.

Esitystavan valintasääntöjen sitominen kaavamääräysten tietoihin myös koodistotasolla on kyllä sinänsä välttämätöntä määriteltäessä kaavatietomallin tietyn fyysisen toteutustavan visualisointisovelluksia. Koodistojen arvojen kiinnittämien asetustasolla tilanteessa, jossa tietomalli vielä elää loogisen mallin tasollakin, eikä sen fyysisiä toteutuksia vielä ole edes määritelty valmiiksi, tuntuu tarpeettomalta ja todennäköisesti vaikeuttaa tietomallin kehittämistä.

Koodistojen arvojen luettelemisen sijaan esitystapaa koskevassa asetuksessa tulisi määrätä kansallisen yhteentoimivuuden kannalta olennaisten kaavamääräystyyppien ja niiden kohteina olevien kaavakohteiden kartalla esitettävästä graafisesta ja tekstimuotoisesta esitystavasta ilman suoria viittauksia tiettyihin koodistojen arvoihin, ks. vastaus kysymykseen 2.

Liitteen 1 kaavamääräyslaji-koodistossa on myös mukana koodiston otsikkotason arvoja, joita ei ole tarkoitettu käytettäväksi kaavamääräyksen lajin tunnuksina, kuten "nimisto", "aluetunnukset", "rakentamisenMaara", "rakentamisenTapa" jne. Vastaavasti liitteen 2 kaavamääräyksen lisätiedon laji -taulukossa on otsikkotason koodeja, kuten "tyyppi", "merkittävyys", "eriTahojenTarpeisiinVaraaminen" jne. joita ei todellisuudessa ole syytä voida käyttää kaavamääräyksen lisätiedon lajeina.

Huomionne asetusluonnoksen 2 §:ssä esitettyyn vaatimukseen siitä, että kaavassa on noudatettava liitteen 4 mukaista vakiomuotoista kaavamääräyksen ja kaavakohteen esitystapaa ja kaavamääräyksen otsikointia.

2§ tekstissä puhutaan "kaavamääräysten otsikoinnista", mutta perustelumuiotiossa ja kaavatietomallissa puhutaan kaavamääräysryhmän otsikoinnista. Käsittäakseni määräysten tai määräysryhmien tektimuotoisen otsikoinnin vakiointi ei mielestäni ole hyödyllistä: Asetuksen liitteellä 4 määriteltäisiin tällöin käytännössä uusi kaavamääräyslajin otsikko -koodisto, ja ainoastaan liitteessä kuvattuja merkkijonoja saisi käyttää otsikko-attribuuttien arvoina niissä määräyslajien ja lisätietojen yhdistelmissä, jotka liitteen 4 taulukossa on lueteltu. Mikäli määräykset (tai niiden ryhmät) halutaan määrätä otsikoitavaksi vakioidusti kartta- tai tekstimuotoisessa esitystavassa, ei ole tarpeen vaatia ko. otsikoiden sisällyttämistä koneluettaviin kaavoihin, koska säännöt otsikoiden muodostamiseen on jo kuvattu liitteessä 4. Otsikko siis tuottaisiin ainoastaan kaavan esitystapaan tiettyjen määräyksen ja lisätiedon lajien ja niiden arvojen yhdistelmien osalta vakioidusti. Muiden kuin liitteessä 4 esitettyjen yhdistelmien osalta lienee yhteentoimivuuden kannalta tarpeetonta määrätä otsikon käytöstä mitään.

2§ toisen momentin tekstin sanallisen määräyksen olemassaolon sitominen kaavamääräyksen tunnukseseen lisättävään numeroindeksiin vaikuttaa oudolta. Niin sanottujen indeksimääräysten tarkoitus on esittää kaavakartalla ja kaavamääräysluettelossa tietty yhdistelmä kaavamääräysten tietoja, jotka halutaan kohdistaa sellaisenaan useampaan kuin yhteen kaavan kaavakohteeseen. Tällä ei nähdäksemme tarvitse olla mitään tekemistä sanallisten määräysten kanssa, vaan sanallisessa muodossa esitetään sellaisia kaavamääräyksiä, joiden esittämiseen koneymmärrettävässä, rakenteisessa muodossa ei ole riittävän yksinkertaista tapaa, ja joiden tuottamista koneymmärrettävässä muodossa ei ole perusteltua vaatia saavutettavien kansallisen tason yhteentoimivuusetujen vuoksi. Ylipäätään tekstin "kaavamääräyksen liittyvä kirjaintunnus" on huonosti määritelty. Tässä ei ilmeisesti tarkoiteta kaavamääräyksen tunnusta vaan kaavamääräysryhmän esitystavan koodia (esim. "AK").

Huomionne liitteessä 4 esitettyihin kaavamääräysten ja kaavakohteiden esitystapoihin.

Liitteen 4 graafiset esitystavat ovat selkeitä. Merkintätapojen on syytä olla selkeästi tunnistettavien ja toistaan erottuvia myös ilman värien käyttöä, jotta niiden merkitys on yhdenvertaisesti tulkittavissa myös kansalaisille, joiden värien tunnistamiskyky on rajoittunut. Esitetyissä merkinnoissa värillä on merkitys, joka ei ole niiden ymmärtämisen kannalta välttämätön, mutta joka helpottaa niiden visuaalista tulkintaa. Erityyppisten värisokeuksien ja heikkonäköisyyden huomioon ottamisesta merkitätavoissa olisi hyvä olla maininta vähintäänkin asetuksen perustelumuiotiossa.

Huomionne liitteessä 4 esitettyihin kaavamääräyskoodien yhdistelmiin ja kaavamääräyksen muodostamisen periaatteisiin liittyen.

Kaavamääräysten ja kaavakohteiden esitystapaa koskevassa asetuksessa tulisi mielestämme määrätä kansallisen yhteentoimivuuden kannalta olennaisten kaavamääräystyyppien ja niiden kohteina olevien kaavakohteiden kartalla esitettävästä graafisesta ja tekstimuotoisesta esitystavasta ilman suoria viittauksia tiettyihin koodistojen arvoihin. Esimerkiksi liitteen 4 sivun 2 taulukon ensimmäisen rivin sisältä voitaisiin antaa ilman suoria koodistoviittauksia seuraavasti: "Alue; [A]; Käytetään, kun kaavamääräyksellä määritetään alueen pääkäyttötarkoitukseksi asumisen alue". Vastaavasti sivun 4 taulukon rivi 8 voisi olla muodossa "Alue; [T/kem]; Käytetään, kun kaavamääräyksellä määritetään alueen pääkäyttötarkoitukseksi teollisuusalue, varastoalue tai molemmat siten, että vaarallisten kemikaalien valmistus ja varastointi on sallittu".

Yleiset huomionne liitteestä 4.

-

Yleiset huomionne asetuksesta

Yleiset huomionne luonnoksesta ympäristöministeriön asetukseksi yhteentoimivassa tietomallimuodossa laadittavien kaavojen kaavamääräysten ja kaavakohteiden esitystavasta.

Asetuksessa olisi suositeltavaa määrätä taho, jonka hyväksymiä ja julkaisemia tietomallipohjaisten kaavatietojen esitystapaa koskevia teknisiä ohjeita tulee noudattaa asetuksen nojalla. Näin välttyään määräämästä liian teknisiä yksityiskohtia asetuksessa, mutta kuitenkin osoitetaan selkeästi kuka ohjeistuksen laatimisesta ja ylläpitämisestä on vastuussa. Näitä teknisiä ohjeita tulisi pitää yllä ja päivittää kaavatietomallin ja sen koodistojen muutosten yhteydessä ja ne tulisi sitoa tiettyyn fyysisen tason tietomalliin.

On todennäköistä, että kaavatietomallin karttavisualisoinnissa tarvitaan visuaalioinnin helpottamiseksi hieman erilainen fyysinen kaavatiedon toteutusmalli kuin kaavatiedon siirtämisessä kuntajärjestelmistä Ryhtiin. Esimerkiksi kaavamääräysten sisältämien tietojen esittäminen suoraan kaavakohteiden attribuuteina helpottaisi huomattavasti kaavakohteiden esittämistä kartalla. Monimutkaisempi tietomalli, jossa yksi tai useampi kaavamääräys voidaan kohdistaa yhteen tai useampaan kaavakohteeseen, on kuitenkin kaavan laadinnassa ja eri tietovarantojen välisessä tiedonsiirrossa käyttökelpoisempi kuin se, että kaavamääräyksen tiedot kopioitaisiin kuhunkin niiden kohteena olevaan kaavakohteeseen.

Muut huomiot

Muut mahdolliset huomionne.

Esitystapaa koskevassa asetuksessa ei tulisi määrätä kaavamääräysten koneluettavasta sisällöstä. Ymmärtääksemme kaavan koneluettavasta vähimmäistietosisällöstä ja tiedon rakenteesta on tarkoitus määrätä myöhemmässä erillisessä asetuksessa.

Spatineo Oy